

ÖZEL HUKUK / PRIVATE LAW

Araştırma Makalesi / Research Article

Tüketici İşlemi Niteliğindeki Satış Sözleşmesinde Ayıplı İfa Durumunda Tazminat*

Compensation in the Defective Performance Situation in the Sales Contract as a Consumer Transaction

Güneş Sima KORKMAZ**

ÖZ

Ayıp, satıcı tarafından vaat edilen veya objektif olarak var olması gereken niteliklerin ilgili üründe bulunmaması olarak tanımlanır. Ayıplı ifa ile satıcının ayıptan doğan sorumluluğu gündeme gelir. Tüketici hukuku kapsamında ayıbın giderilmesini sağlamak ve tüketicinin menfaatlerini korumak için Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da seçimlik haklar düzenlenmiştir. Ayıptan doğan sorumluluk kapsamında tüketici, satıcıya karşı bu seçimlik hakları öne sürerek ayıbın giderilmesini talep edebilir. Malın onarılmasını talep etme ve malın ayıpsız misli ile değiştirilmesini isteme seçimlik hakları, satıcı ile birlikte üretici veya ithalatçıya karşı da kullanılabilir. Ayıplı ifa nedeni ile tüketicinin başkaca zararlarının ortaya çıkması durumunda ise tazminat talepleri gündeme gelir. Tazminat talepleri için Türk Borçlar Kanunu (TBK) hükümleri uygulama alanı bulacaktır. Tazminat talepleri satıcı ve üretici veya ithalatçıdan talep edilebilir. Bununla birlikte sözleşmeden dönme durumunda yalnızca tüketicinin değil satıcının da bazı kullanım kaynaklı tazminat talepleri olabilir. Tazminat talepleri yalnızca ayıptan doğan sorumluluk kapsamında değil sözleşmeye aykırılık kapsamında da incelenebilir. Bununla birlikte tüketicinin kullanabileceği haklar noktasında hakların yarışması da söz konusu olacaktır.

Anahtar Kelimeler: 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, Tüketici İşlemi, Satıcı, Ayıplı İfa, Tazminat.

ABSTRACT

The defect is called the absence of the qualities promised by the seller or that should exist objectively in the relevant product. If there is the sold defectively good in consumer sales contracts, the seller have the responsibility that started with a fault. Within the scope of consumer law, in order to eliminate the defect and to protect the interests of the consumer, optional rights are regulated within the scope

* Makale gönderim tarihi: 16.03.2023. Makale kabul tarihi: 11.05.2023. Güneş Sima Korkmaz, "Tüketici İşlemi Niteliğindeki Satış Sözleşmesinde Ayıplı İfa Durumunda Tazminat", *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 10, Sayı 1, 2023 s. 237-260, <https://doi.org/10.46547/imuhfd.2023.10.1.10>.

** Avukat, İstanbul Barosu, guinessimak@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-4409-6668>.

of the Law on the Protection of the Consumer. Within the scope of the responsibility that started with a fault, the consumer may demand the elimination of the defect by claiming these optional rights against the seller. Optional rights to demand the repair of the goods and the replacement of the goods with a non-defective one can also be claimed against the manufacturer or importer together with the seller. In the case of other damage to the consumer with a defective attitude, compensation claims arise. The provisions of the Turkish Code of Obligations can be applied to compensation claims. Compensation claims can be requested from the seller, manufacturer or importer. However, in the case of abandoning the contract, not only the consumer but also the seller may have some usage-based compensation claims. Claims for compensation can be examined not only within the scope of the liability that started with a fault, but also within the scope of breach of contract. In addition, there will be a competition for rights regarding the rights that the consumer side can use.

Keywords: Consumer Protection Act 2013, Consumer Transaction, Seller, Defective Performance, Compensation.

Giriş

Satış sözleşmeleri Türk Borçlar Kanunu'nda (TBK) düzenlenmekle birlikte, ilgili işlemin bir tüketici işlemi olması, özel kanun niteliğini haiz 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun'da (TKHK) yer alan hükümlerin uygulanmasını gerektirir¹. Satış sözleşmesine konu malın ayıplı olması durumunda ise ayıptan doğan sorumluluk hükümleri uygulama alanı bulacaktır. Satıcının ayıptan sorumluluğu kapsamında tüketicinin TKHK m. 11 kapsamında kullanabileceği sözleşmeden dönme, ayıplı malın ücretsiz onarılması, ayıp oranında indirim ve ayıpsız misli ile değiştirilmesi seçimlik hakları bulunur. Bu seçimlik haklar ile tüketicinin menfaati korunması sağlanır.

Seçimlik hakların kullanılmasına veya ayıbın giderilmesine karşın, tüketicinin ayıplı ifa nedeni ile doğan başkaca zararlarının olması durumunda ise TKHK m. 6 uyarınca genel hükümlere göre tazminat talep etme hakkı doğacaktır, bu nedenle tazminat talepleri için TBK hükümlerine bakmak gerekecektir. Zarara

1 Yılmaz Aslan, *Tüketici Hukuku Dersleri*, 9. Bası, Ekin Yayınevi, Bursa, 2022, s. 29-30, (*Tüketici*); Mehmet Murat Aydoğdu, Nalan Kahveci, *Tüketici Hukuku Dersleri*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, s. 74-76; Mehmet Bahtiyar, Levent Biçer, "Adi İş / Ticari İş / Tüketici İşlemi Ayrımı ve Bu Ayrımın Önemi", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan, Y. 2016, C. 22, S. 3, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/36500/333756> (erişim tarihi: 22.12.2022), s. 417; Abdil Çürük, *Tüketici Satış Sözleşmesinde Satış Konusu Malın Ayıplı Olmasının Sonuçları*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 75-77; Yahya Deryal, Yakup Korkmaz, *Tüketici Hukuku Ders Kitabı*, 4. Bası, Bilge Yayınevi, Ankara, 2022, s. 29-31.

ilişkin bu tazminat talepleri seçimlik haklardan bağımsız şekilde uygulama alanı bulur. Tazminat talepleri yalnızca satıcıya değil üreticiye, ithalatçıya öne sürülebileceği gibi satıcının da tazminat talep edebileceği haller mevcuttur.

Çalışmamızda Tüketici Hukuku kapsamında ayıptan doğan sorumluluk tüketici ve tüketici işlemi kavramı çerçevesinde incelenecektir. Seçimlik hakların TKHK kapsamında açıklanmasını takiben tazminat ana başlığı altında seçimlik haklar ile birlikte tüketicinin tazminat talepleri incelenecektir. Satıcının tazminat talep edebileceği hallere de değinilecektir. TBK kapsamında hakların yarışmasına ilişkin olarak tüketicinin kullanabileceği haklara ve taleplere yönelik görüşler aktarılacaktır.

I. Tüketici Hukukunda Ayıptan Doğan Sorumluluk

A. Tüketici Kavramı ve Tüketici İşlemi

6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un Tanımlar başlıklı 3. maddesi uyarınca, tüketici kavramı "*Ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden gerçek veya tüzel kişiyi ifade eder.*" şeklindeki tanımın karşılığıdır. Bu tanımla tüketici kavramının unsurları gösterilmiştir. Her alıcının tüketici olmadığı, tüketicinin gerçek kişi olabileceği gibi tüzel kişi de olabileceği belirtilmiştir fakat ticari kâr amacı taşıyan her türlü tüzel ve gerçek kişi bu tanımın dışında tutulmuştur².

Tüketici işlemi ise aynı maddenin l. bendinde, "*Mal veya hizmet piyasalarında kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla hareket eden veya onun adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişiler ile tüketiciler arasında kurulan, eser, taşıma, simsarlık, sigorta, vekâlet, bankacılık ve benzeri sözleşmeler de dâhil olmak üzere her türlü sözleşme ve hukuki işlem*" olarak tanımlanmıştır. Kanunun ilk maddesinde yer alan amaçları taşıyarak yapılan, taraflardan birinin satıcı ya da sağlayıcı diğer tarafın ise tüketici olduğu işlemlere tüketici işlemi denir.³ Satıcı ve sağlayıcı kavramları da

2 Y. Aslan, s. 3-5; Aydoğdu, Kahveci, *Tüketici*, s. 80-96; Eda Şahin, "6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Kapsamında Ayıplı Hizmetin Hukuki Niteliği, Ayıplı Hizmetten Doğan Sorumluluk ve Tüketicilerin Seçimlik Hakları", *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 20, Sayı 1-2, 2016, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ebyuhfd/issue/62894/954945> (erişim tarihi: 22.12.2022), s. 89; Nihal Ural-Çınar, *Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a Göre Ayıba Karşı Tekeffül*, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007, s. 9; İlhan Kara, *6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna Göre Hazırlanmış Tüketici Hukuku*, 2. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, 70-75; Ömer Faruk İlgün, *Tüketici İşlemleri Hukuku*, Legal Yayınevi, İstanbul, 2021, s.2.

3 Aydoğdu, Kahveci, *Tüketici*, s. 95-105; Çürük, s. 20-25; İ. Kara, s. 160-165.

ilgili kanunda düzenlenmiştir⁴. Tüketicinin taraf olduğu bu işlem, tüketiciye mal satmayı veya hizmet sağlamayı amaçlamalıdır. Tüketici tanımından yola çıkarak, tüketici işleminin de mesleki olmayan, kişisel ihtiyaçları karşılamaya yönelik olması gerekir. Aksi halde tüketici işlemi niteliği taşımayacaktır. Tüketici işlemi, tüketici ile satıcı, üretici⁵ veya sağlayıcı arasında yapılan her tür hukuki işlemi ifade etmektedir. Bu işlemlerden biri de tüketici sözleşmeleridir.

Tüketici sözleşmeleri, satıcı veya sağlayıcı ile tüketici arasında kurulan, satıcı veya sağlayıcının mal veya hizmet sunma edimini üstlendiği ve tüketicinin şahsi ihtiyacını karşılamak amacı taşıyan sözleşmelerdir. Bu tüketici sözleşmelerinden biri ise satış sözleşmesidir.

B. Tüketici İşlemi Niteliğindeki Satış Sözleşmesi

Tüketici işlemi niteliğindeki satış sözleşmesi, taşınır veya taşınmaz mülkiyetini devir amacı taşıyan; satıcı, sağlayıcı, üretici veya imalatçı ile gerçek kişi veya tüzel kişi tüketici arasında gerçekleştirilen, satıcı tarafından özel nitelikteki ihtiyacının karşılanması karşılığında tüketicinin bir bedel ödemeyi taahhüt ettiği tam iki tarafa borç yükleyen bir hukuki işlemidir⁶. Satış sözleşmesinin kurulması, satılan, bedel ve tarafların iradelerinin uyuşması unsurlarına bağlıdır. Tüketici niteliğindeki satış sözleşmesi, alışverişe konu olabilen taşınır malların hepsini kapsarken; taşınmazlar için ise yalnızca konut ve tatil amaçlı meskenleri kapsamaktadır⁷. Bunun yanında maddi ya da fiziki varlığı bulunmayan ancak mülkiyete konu olabilen alacaklar ile doğal güçlerin ve satış sözleşmesi kurulduğu anda mevcut olmamakla birlikte ileride mevcudiyeti olacak hak ve eşyalar da satılan olabilir⁸. Tüketici satış

4 TKHK m. 3/I/1-i uyarınca satıcı ve TKHK m. 3/I/1-ı uyarınca sağlayıcı, kamu tüzel kişileri de dahil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla tüketiciye hizmet sunan ya da hizmet sunanın adına hareket eden gerçek ya da tüzel kişiye denir. Detay için bkz. Aydoğdu, Kahveci, *Tüketici*, s. 98-100; Çürük, s. 22; İ. Kara, s. 167.

5 TKHK m. 3/I/1-n uyarınca üretici, tüketiciye sunulmuş olan mal ya da bu malların hammaddelelerini üretenler ile bu ürün üzerine ayırt edici işaretini koyarak kendisini üretici olarak tanıtan gerçek ya da tüzel kişiyi ifade eder. Detay için bkz. Çürük, s. 23; İ. Kara, s. 168.

6 Aydoğdu, Kahveci, *Tüketici*, s. 114-130; Çürük, s. 11-33; Vehbi Umut Erkan, "Tüketici Satış Sözleşmelerinde Kararlaştırılan Sürede Malın Teslim Edilmemesi Durumunda 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un Ayıplı Mallara İlişkin Hükümlerinin Uygulanması", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Y. 2017, S. 30, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/taad/issue/52660/694024> (erişim tarihi: 05.01.2023), s. 294-295; Mustafa Alper Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler Cilt 1*, 3. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2013, s. 16-18, (*Özel Hükümler*) ; Hakan Tokbaş (ed.), Özlem Tüzüner (ed.), *Milli Şerh – 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi*, Aristo Yayınevi, İstanbul 2016, s. 383.

7 Aydoğdu, Kahveci, *Tüketici*, s. 114-130; Osman Levent Özay, "6502 Sayılı Yasa Kapsamında Tüketici İşlemi", *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Cilt 4, Sayı 12, 2017, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/asead/issue/52678/694406> (erişim tarihi: 16.12.2022), s. 258.

8 Gümüş, *Borçlar Özel*, s. 17-23; Elif Polat, "Borçlar-Ticaret ve Tüketici Hukuku Bakımından Ayıplı Mal Kavramının İncelenmesi", *Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi*, Cilt 8, Sayı 1,

sözleşmesini diğer satış sözleşmelerinden ayıran unsur, tüketici bakımından ticari kar veyahut mesleki amaç taşımamasıdır.

Tüketici işlemi niteliğindeki satış sözleşmesi özel olarak TKHK'de düzenlenmemiştir. Ancak taksitle satış sözleşmeleri, mesafeli sözleşmeler, ön ödemeli konut satışı, işyeri dışında kurulan sözleşmeler ve abonelik sözleşmeleri başta olmak üzere satış sözleşmesinin pek çok özel görünüş biçimi TKHK'de yer almaktadır. Tüketici işlemi niteliğinin bir sonucu olarak, tüketici satış sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklar için, öncelikli olarak özel kanun niteliğindeki TKHK'de yer alan hükümler uygulama alanı bulmalıdır⁹. Bu kanunda ilgili bir hüküm bulunmaması halinde, TBK'de yer alan genel hükümlere gidilmesi gerekecektir.

C. Ayıptan Doğan Sorumluluk

Ayıp, öğretide¹⁰, satıcı tarafından bildirilen veya objektif olarak mevcut olması gereken niteliklerin ilgili ürün ya da hizmette bulunmaması olarak tanımlanır. Ayıbın türleri maddi, hukuki ve ekonomik ayıptır¹¹, bununla birlikte miktar eksikliği ve satılardan başka bir malın teslimi de ayıp olarak kabul edilir¹². Satım sözleşmesinden doğan borcun sözleşmeye uygunluğu objektif ayıp ve subjektif ayıp bakımından incelenir¹³. Objektif ayıp, malın asgari beklentide sahip olması gereken özelliklerinin örtülü şekilde karşılaştırıldığı kabul ederek, o malda gereken özelliklerin mevcut olmamasıdır; subjektif ayıp ise, sözleşme ile karşılaştırılan ve satıcının tüketiciye nitelik vaatleri ya da tüketicinin satıcıdan ek talepleri olarak ortaya çıkacaktır¹⁴.

2022, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tfm/issue/71151/892145> (erişim tarihi: 20.12.2022), s. 217.

9 Y. Aslan, s. 29-30; Aydoğdu, Kahveci, *Tüketici*, s. 77-76; Bahtiyar, Biçer, s. 417; Çürük, s. 75-77; Deryal, Korkmaz, s. 29-31.

10 Y. Aslan, s. 94; Aydoğdu, Kahveci, *Tüketici*, s. 228; Çürük, s. 51; İ. Kara, s. 701; Polat, s. 208-211; E. Özsunay, E. Yılmaz, C. Yavuz, Ç. Özel, T. İnal, ... B. Aydoğdu, *Milli Şerh – 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi*, Aristo Yayınevi, İstanbul 2016, s. 181; Deryal, Korkmaz, s. 87; Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 9. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 109.

11 Çürük, s. 59-63; Polat, s. 214-216. Aydın Zevkliler, K. Emre Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 17. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2017, s. 132-135.

12 Zevkliler, Gökyayla, s. 132-135.

13 Yeşim M. Atamer, Ece Baş, "Avrupa Birliği Hukuku ile Karşılaştırmalı Olarak 6502 Sayılı Yeni Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Uyarınca Satım Sözleşmesinde Ayıptan Doğan Sorumluluk", *İstanbul Barosu Dergisi Tüketici Hakları ve Rekabet Hukuku Özel Sayısı*, Cilt 88, 2014, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ebyuhfd/issue/62894/954945> (erişim tarihi: 16.12.2022), s. 22-25; Turan Şahin, "Borçlar Kanunu ve 6098 Sayılı Yeni Türk Borçlar Kanunu Kapsamında Yüklenicinin Ayıba Karşı Tekeffül Borcu", *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, 2011, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sduhfd/issue/22981/245827> (erişim tarihi: 28.12.2022), s. 140.

14 Atamer, Baş, s. 22-23; Aydoğdu, Kahveci, *Tüketici*, s. 242-248; İ. Kara, s. 820-821; Polat, s. 211-214.

TKHK m. 8/I'de, ayıplı mal, “tüketiciye teslimi anında, taraflarca kararlaştırılmış olan örnek ya da modele uygun olmaması ya da objektif olarak sahip olması gereken özellikleri taşımaması nedeniyle sözleşmeye aykırı olan maldır.” şeklinde tanımlanmıştır. Malın ayıplı olması bildirilen niteliklerde ayıp veyahut bulunması gereken vasıflarda ayıp şeklinde karşımıza çıkabilir. Türk hukukunda ayıptan doğan sorumluluk satıcıya aittir. TBK m. 219 kapsamında ayıptan doğan sorumluluk, satıcının sorumluluğu olarak tanımlanmıştır¹⁵. TKHK m. 9/I uyarınca, “Satıcı, malı satış sözleşmesine uygun olarak tüketiciye teslim etmekle yükümlüdür.” İlgili hükme göre, ayıplı mala ilişkin satıcının sorumluluğuna gidilebilmesi için malın teslimi sırasında ayıplı olması gerekecektir. Aksi halde satıcı ayıptan sorumlu tutulamaz¹⁶. Bu noktada gizli ayıp konusu gündeme gelebilir, gizli ayıp malda satıcıdan kaynaklı ve malın tüketiciye devri sırasında var olan bir sorunun sonradan ortaya çıkmasıdır¹⁷.

Satılan malın ayıplı olması halinde, tüketicinin kullanacağı haklar bakımından yarışma söz konusudur. Tüketicinin zarara uğraması halinde haksız fiil hükümlerine gidilemek mümkün olduğu gibi, yanılma ve aldatma hükümlerine, sözleşmenin gereği gibi ifa edilmemesi sebebi ile sözleşmeye aykırılık hükümlerine ve ayıptan doğan sorumluluğa ilişkin özel hükümler olan TKHK hükümlerine gidilebilecektir¹⁸.

Ayıplı ifaya ilişkin olarak genel hükümlerin yer aldığı TBK'da, satıcının ayıbın varlığını bilmesi dahi ayıptan sorumlu olduğu belirtildiğinden ilgili sorumluluk türünün satıcının kusursuz sorumluluğu olduğu aşikardır. Buna ilişkin TKHK kapsamında bir ifade bulunmamakla birlikte öğretide hâkim görüş¹⁹ ayıplı mal nedeniyle doğan sorumluluk türünün TKHK için de kusursuz sorumluluk olması gerektiği yönündedir. TKHK m. 11'de yer alan alıcının seçimlik haklarının kullanılabilmesi için satıcının kusuru aranmamakla birlikte, satıcı ayıplardan sorumlu olmadığını ispatladığı takdirde sorumluluktan kurtulur²⁰.

15 Esmâ Küçükbay, *Tüketici İşlemi Niteliğindeki Satış Sözleşmelerinde Satıcının Ayıptan Sorumluluğu*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 77.

16 Y. Aslan, s. 136; Atamer, Baş, s. 51-54; Aydoğdu, Kahveci, *Tüketici*, s. 240-241; İ. Kara, s. 766-774.

17 Eren, s. 109, Aydoğdu, Kahveci, *Tüketici*, s. 230; Kara, s. 700-705; Deryal, Korkmaz, s. 85-90.

18 Y. Aslan, s. 29-30; Aydoğdu, Kahveci, *Tüketici*, s. 77-76; Bahtiyar, Biçer, s. 417; Çürük, s. 75-77; Deryal, Korkmaz, s. 29-31.

19 Y. Aslan, s. 136; Atamer, Baş, s. 51-54; Aydoğdu, Kahveci, *Tüketici*, s. 240-241; Bahtiyar, Biçer, s. 417; Çürük, s. 75-77; Deryal, Korkmaz, s. 29-31, İ. Kara, s. 766-774.

20 Atamer, Baş, s. 51-54; Polat, s. 210-215; Y. Aslan, s. 140.

D. Ayıplı İfa Nedeniyle Tüketicinin Kullanabileceği Seçimlik Haklar

Satıcının ifasının ayıplı olması durumunda, kanun koyucu, tüketici tarafından TKHK’de yer alan seçimlik haklardan herhangi birinin seçilerek kullanılabilmesini öngörmüştür. Böylece tüketicinin menfaatlerinin korunması amaçlanmıştır. TKHK m. 11’de sayılan seçimlik haklar; sözleşmeden dönme, satılanın ayıp oranında satış bedelinden indirimi, ücretsiz onarılması veya ayıpsız bir misli ile değiştirilmesini istemedir²¹.

Kural olarak, tüketicinin seçimlik haklardan birini serbestçe tercih etmesi ve satıcının da bu talebi yerine getirmesi gerekir²². TKHK m. 11/III ile, tüketicinin seçimlik haklarını kullanmakta herhangi bir yol izlemek zorunda olup olmadığı belirtilmediğinden; tüketici tek taraflı, açık veya örtülü irade beyanıyla, dava açmadan veya satıcının rızasına bağlı kalmaksızın seçimlik hakkını kullanabilir²³. Tüketicinin sahip olduğu bu seçimlik haklar tek sefer kullanılmak ile sona erer²⁴. Kural olarak alıcının seçimlik haklardan birini serbestçe tayin edebilmesi gerekmekte iken²⁵ kanun koyucu hem satıcı hem alıcı bakımından hakkaniyetli ve usule ilişkin daha pratik çözümler sunmak adına birtakım sınırlamalar öngörmüştür. Seçimlik hakların incelemesi esnasında bu sınırlamalardan da bahsedilecektir.

Hâkim görüşe göre²⁶ seçimlik haklar yenilik doğuran haklardır. Yenilik doğuran haklar, *tek taraflı bir hukuki işlem ile bir hukuki ilişkiyi kurmak, içeriğini değiştirmek veya sona erdirmek suretiyle başka bir şahsın hukuk alanında değişiklik meydana getirebilme yetkisi veren haklar*’dır.²⁷ Yenilik doğuran haklar için hak düşürücü süreler uygulama alanı bulur fakat öğretide²⁸ TKHK’de yer alan sürelerin zamanaşımı niteliğinde olduğu görüşü hakimdir. Zamanaşımı niteliğinde olan süreler, re’sen öne sürülmediğinden ve daha uzun nitelikte olduğundan tüketiciyi koruma amacına uygundur.

21 Y. Aslan, s. 118-136; Aydoğdu, Kahveci, *Tüketici*, s. 286-302; Çürük, s. 93-107; İ. Kara, s. 736-763; Tokbaş, Tüzüner, *Milli Şerh – 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi*, Aristo Yayınevi, İstanbul 2016, s. 254-255.

22 Y. Aslan, s. 120; Aydoğdu, Kahveci, *Tüketici*, s. 304-308; Melek Yüce Bilgin, “Satış Sözleşmesinde Ayıptan Dolayı Sorumluluğun Şartları ve Alıcının Seçimlik Hakları”, *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükmelerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu*, Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan, İstanbul, 2012, s. 386, Çürük, s. 93-107.

23 Aydoğdu, Kahveci, *Tüketici*, s. 304-308; Tokbaş, Tüzüner, *Milli Şerh – 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi*, Aristo Yayınevi, İstanbul 2016, s. 254-255.

24 Aydoğdu, Kahveci, *Tüketici*, s. 286-302; İ. Kara, s. 736-763.

25 Y. Aslan, s. 118-136; Aydoğdu, Kahveci, *Tüketici*, s. 304-308; Çürük, s. 93-107.

26 Y. Aslan, s. 119; Çürük, s. 93-107.

27 Vedat Buz, *Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2005, s. 55-58.

28 Çürük, s. 105; Türkmen, s. 3391.

Seçimlik hakların tüketici tarafından kullanılabilmesi için bazı şartların gerçekleşmiş olması gerekir. Öncelikle, aşıkardır ki bu seçimlik hakların kullanılabilmesi için ortada bir ayıplı ifa olması ve alıcının bunu öncesinde bilmiyor olması gerekir. Aksi halde, TKHK m. 10/II uyarınca, alıcının malı ayıplı şekilde kabul ettiğinden bahisle satıcıya karşı seçimlik hakların kullanılması mümkün olmayacaktır. Yine alıcının seçimlik haklarını kullanabilmesi için, TKHK m. 10/I ile daha önceki düzenlemelerden farklı bir düzenleme getirerek satış sözleşmesinin ifasından itibaren ilk altı ay içerisinde ortaya çıkan ayıpların teslim tarihinde var olduğunu kabul etmiştir²⁹. Böylece tüketici lehine olan bu karine ile alıcı tarafından gözden geçirme külfetine uyulmadan kullanılmaya başlanan ve kullanım sırasında fark edilen ayıplar için 6 ay içinde bildirimde bulunulabileceğini, ayrıca seçimlik hakların kullanılmasına ilişkin talep haricinde de ayıba ilişkin **özel** bir bildirimde de gerek olmadığını kabulü gerekecektir³⁰.

1. Sözleşmeden Dönme

Sözleşmeden dönme seçimlik hakkı, TKHK m. 11/I/a'da düzenlenmiştir. Sözleşmeden dönme; geçmişe etkili ve herhangi bir şekil şartına bağlı olmayan bozucu yenilik doğuran bir haktır ve yalnızca satıcıya karşı öne sürülebilir³¹. Sözleşmeden dönme hakkının kullanımı bakımından esaslı ihlal halleri aranır; ifanın vaktinde yapılmaması, sözleşmeye aykırı mal teslimi gibi durumlar esaslı ihlal halleridir.³² Dönme halinde satım sözleşmesi tasfiye ilişkisine dönüşür. Sözleşmeden dönebilmek için, tüketicinin, satılanı geri vermeye hazır olduğunu bildirmesi ve TKHK m. 11/V uyarınca bu seçimlik hakkı tercih etmesi durumunda ödediği tüm bedelin satıcıya iadesi gerekir. Satıcının bedel iadesinde, TBK m. 229/I uyarınca, sözleşme bedelini faizi ile iade etmek durumundadır. Bununla birlikte tüketicinin satılana yaptığı masrafları, ayıplı ifa nedeniyle uğranan zararları³³, seçimlik hakkın kullanılması sebebi ile yapılan masrafları ve yargılama giderlerini de karşılamalıdır³⁴. Alıcının satılanı iadesi bakımından ise, satılardan elde ettiği yararları yani semeresini

29 Y. Aslan, s. 105.

30 Aydoğdu, Kahveci, *Tüketici*, s. 284-285; Çürük, s. 93-107; Serap Helvacı, Fatma Zeynep Altınar-Yolcu, "6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un İspat Yüküne İlişkin Getirdiği Düzenleme", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 24, Sayı 2, 2018, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/40836/503180> (erişim tarihi: 23.12.2022), s. 812-817.

31 Y. Aslan, s. 126-128; Aydoğdu, Kahveci, *Tüketici*, s. 288-292; İ. Kara, s. 738-745.

32 Erkan Kutluhan, *CISG Gereğince Alıcının Sözleşmeden Dönmesi*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2013, s. 62-72.

33 Çürük, s. 124-126; Zevkliler, Gökyayla, s. 125-134.

34 Y. Aslan, s. 126-128; İ. Kara, s. 763-766; Serozan, s. 214.

ve ürünlerini de iade etmelidir, aksi halde makul bir tazminat ödemesi gerekir. Bunun sebebi, sözleşmeden dönme ile tarafların sözleşme öncesi duruma gelmelerinin sağlanmasıdır. Semereler ile sağlanan kazanç kişiyi sözleşme öncesi durumdan daha kazançlı hale getirmemelidir. Satışa konu mal veya hizmet, semere getirmeyen; buna karşın sözleşmeden dönme tarihine kadar kullanımı ile fayda sağlamış bir ürün olması durumunda, kullanım bedeline³⁵ ilişkin uygun bir tazminata hükmedilmesi gerekir. Kullanım bedeline yönelik tazminata ilişkin öğretide tartışma bulunmakla birlikte, tazminat başlığı altında detaylıca bu konuya değinilecektir. Böylece, tarafların birbirlerinden aldıklarını iade etmeleri ile sözleşmeden dönülmüş olur³⁶.

2. Satılanın Bedelinde Ayıp Oranında İndirim

Ayıp oranında satış bedelinden indirim isteme seçimlik hakkı, TKHK m. 11/I/b'de düzenlenmiştir. İlgili hak yalnızca satıcıya yöneltebilecek bir hak³⁷. Bu hüküm uyarınca tüketiciye indirim tutarında bedelin derhal iade edilmesi gerekir. Aksi takdirde tüketicinin indirim bedeli üzerinden faiz talep etme hakkı doğacaktır. Ayıptan doğan masrafların TKHK kapsamında satıcıdan talep edilmesi mümkün olmakla birlikte ayıptan doğan diğer zararlara ilişkin tazminat talepleri TKHK m. 11/V uyarınca genel hükümler kapsamında öne sürülebilecektir. Satış bedelinin indirilmesi ile sözleşmenin özüne dokunmadan tüketicinin edimi değişmiş olur, satış bedelinin indirilmesi ile borç yenilenmiş kabul edilemez³⁸. Satış bedelinin indirilmesine ilişkin olarak indirimin nasıl hesaplanacağına dair öğretide mutlak metot, tazminat metodu ve nispi metot olmak üzere üç yöntem mevcuttur. Bu metotlardan nispi metodun, malın ayıplı ve ayıpsız değeri arasındaki oran esas alınması şeklinde bir hesaplama metodu olması nedeni ile oy birliği ile öğretide kabul edilmiştir³⁹.

3. Satılanın Ücretsiz Onarılması

Ayıplı malın ya da hizmetin, ücretsiz onarılmasını isteme seçimlik hakkı, TKHK m. 11/I/c'de düzenlenmiştir. Tüketicinin bu hakkı kullandıktan sonra başka bir seçimlik hakkı kullanma talebinde bulunamayacağı genel olarak kabul görmektedir ancak bu seçimlik hakkın yerine getirilmesinin imkânsız olması

35 Zevkliler, Gökyayla, s. 126-130; Murat Aydoğdu, Nalan Kahveci, *Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 5. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, s. 179-182, (*Özel Borç İlişkileri*).

36 Rona Serozan, "CISG'a ve TBK'na Göre Alıcının Dönme Hakkının Sınırları", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt 70, Sayı 2, 2012, <https://dergipark.org.tr/pub/iuhfm/issue/9187/115140> (erişim tarihi: 30.12.2022), s. 209-210.

37 Y. Aslan, s. 129-132; Aydoğdu, Kahveci, *Tüketici*, s.296-298.

38 Aydoğdu, Kahveci, *Tüketici*, s. 296-299; Çürük, s. 93-107; İ. Kara, s. 751-758.

39 Y. Aslan, s. 129-132; Aydoğdu, Kahveci, *Tüketici*, s. 296-299; Çürük, s. 113-117; İ. Kara, s. 753-758.

veya malın kullanımından ömür boyu mahrum kalınmasına neden olacağı anlaşılırsa tüketicinin diğer seçimlik haklarından birini kullanabileceği kabul edilir⁴⁰. Bu hak satıcıya karşı ileri sürülebildiği gibi üretici veya ithalatçı⁴¹ya karşı da ileri sürülebilir bir hak olarak karşımıza çıkar⁴². Üretici veya imalatçının ayıptan sorumluluğunun doğması için ilgili malın piyasaya sürüldüğünde ayıplı olması gerekir, ayıbın malın piyasaya sürülmesinden sonra meydana geldiğini ispat eden üretici veya imalatçı sorumluluktan kurtulacaktır⁴³.

4. Satılanın Ayıpsız Misli ile Değiştirilmesi

Satılanın ayıpsız bir misli ile değiştirilmesini isteme seçimlik hakkı, TKHK m. 11/I/ç'de düzenlenmiştir. Bu hakkın yerine getirilmesi bakımından satıcı, üretici veya ithalatçı müteselsilen sorumludur⁴⁴. İlgili malın ayıpsız misli ile değiştirilmesi durumunda, tüketici tarafından ayıplı malın iadesi gerekir⁴⁵. TKHK m. 11/III'te yer alan düzenleme ile bu seçimlik hak bakımından bir sınırlama ve düzenleme getirilmiştir⁴⁶. Tüketicinin menfaatlerine aykırı değil ise orantısız güçlükler neden olmaması bakımından tüketicinin diğer seçimlik haklarından birini kullanması daha uygun olabilir. Orantı tayini için ayıbın önemi ve ayıpsız değer dikkate alınır. Tüketicinin başkaca zararları olması durumunda TKHK m. 11/VI ile genel hükümler uyarınca tazminat talep etme hakkı saklıdır.

II. Tazminat

Tüketici hukuku bakımından tazminat, malın ayıplı olmasından kaynaklı masraflar ya da değer kaybı olarak değil malın ayıplı olması nedeniyle uğranan

40 Y. Aslan, s. 134-135; İ. Kara, s. 753-758; Bayram Aslan, "Onarım Borcunun İfa Edilmesi", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 25, Sayı 1, 2017, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/333280> (erişim tarihi: 18.12.2022), s. 292-295.

41 TKHK m. 3/I-e uyarınca ithalatçı, mal veya hizmetleri ya da bu malların hammaddelerini, ara mallarını ticari ya da mesleki amaçlarla ithal ederek satım, kira, finansal kiralama veya benzeri bir yolla piyasaya süren gerçek veya tüzel kişiyi ifade eder. Detaylı bilgi için bkz. İ. Kara, s. 169.

42 Erhan Kanişlı, "Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Kapsamında Üreticinin Sınırlı Ayıp Sorumluluğu ve Zorunlu Garanti Sorumluluğu", *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 18, Sayı 2, 2021, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yuhfd/issue/66299/1030798> (erişim tarihi: 26.12.2022), s. 1006.

43 Y. Aslan, s. 145-150; Çürük, s. 93-107.

44 Gümüş, *Borçlar Özel*, s. 107; Mustafa Alper Gümüş, *6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi*, C. I, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014, s. 122, (*Kanun Şerhi*).

45 Y. Aslan, s. 132-133; Aydoğdu, Kahveci, *Tüketici*, s. 299-302; İlker Öztaş, "Türk Borçlar Kanunu Kapsamında Taşınır Satışında Alıcının Ayıplı Satılanın Değiştirilmesini Talep Hakkı", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 22, Sayı 2, 2016, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/27645/291355> (erişim tarihi: 23.12.2022), s. 345-346.

46 Y. Aslan, s. 120; Aydoğdu, Kahveci, *Tüketici*, s. 304-306.

diğer zararlar olarak açıklanır⁴⁷. Tüketicinin tazminata ilişkin talepleri bakımından TKHK m.11/IV⁴⁸ ile genel hükümlere yollama yapılmaktadır⁴⁹. Tazminatın konusu olan zararlar, doğrudan ya da dolaylı zararlar olabilir.

Tüketicinin ayıbı bilerek malı veya hizmeti satın alması, tüketicinin seçimlik haklarını kullanmasına engel teşkil etmekle birlikte; satıcı, üretici veya ithalatçının sorumluluğunu ortadan kaldırmaz⁵⁰. TKHK m. 10/II düzenlemesine göre tüketici, ayıplı malın neden olduğu zararlardan doğan haklarını talep edebilecektir. Bu haklardan biri tazminat talep edebilme hakkıdır, tazminat talep hakkı bir seçimlik hak değildir. Bu nedenle seçimlik haklarla birlikte ya da bağımsız kullanılabilir. Tüketici hem maddi hem manevi tazminat talep edebilir, kanunda bu yönde kısıtlayıcı bir ifade bulunmamaktadır⁵¹. Tüketicinin maddi veya manevi zarar talep edebilmesinin ön koşulu zarar meydana gelmesidir. Kural olarak sözleşmeye aykırılık manevi tazminat gerektirmez fakat buna rağmen somut olaya göre hâkimin manevi tazminat talebini kabul etmesi de mümkündür. Yargıtay 13. Hukuk Dairesi 2019 yılında verdiği bir kararında bakkaldan iki tane maden suyu alan kör çocuk bunları taşıırken maden sularının patlaması durumunda anne ve babanın manevi tazminat talebi yerindedir⁵². Yargıtay Hukuk Genel Kurulu ise 2001 tarihli bir kararında, otelde konakladıkları sırada müşterilere domuz eti yedirildiğinin tespit edilmesi durumunda kendilerinin de domuz eti yemiş olabileceğine ilişkin kanaati olan tüketicilerin ayıplı mal nedeniyle manevi zarara uğradıklarından bahisle manevi tazminata hükmetmiştir⁵³.

A. Tüketicinin Seçimlik Haklar ile Tazminat Talebi

Ayıptan doğan sorumluluk hükümleri uyarınca, ayıplı mal nedeniyle tüketici seçimlik haklarından birini kullanabilir. Seçimlik hakların kullanılması ile, ayıbın giderilmesi ve tüketicinin menfaatlerinin korunması sağlanır. Bunların yanında tüketicinin ayıplı ifa nedeniyle başkaca zararları mevcut olabilir. TKHK m. 11/VI ile seçimlik hakların yanında tüketiciye genel hükümlere göre tazminat talep etme hakkı da tanınmıştır. Bu tazminat hakkı, seçimlik haklar

47 Y. Aslan, s. 138-142; Aydoğdu, Kahveci, *Tüketici*, s. 308-314; İ. Kara, s. 763-766.

48 TKHK m. 11/VI, "Seçimlik hakların kullanılması nedeniyle ortaya çıkan tüm masraflar, tüketicinin seçtiği hakkı yerine getiren tarafça karşılanır. Tüketici bu seçimlik haklarından biri ile birlikte 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu hükümleri uyarınca tazminat da talep edebilir."

49 Çürük, s. 107-111; Gümüş, *Kanun Şerhi*, s. 104.

50 Kanışlı, s. 1011-1017; Çürük, s. 93-107.

51 Aydoğdu, Kahveci, *Tüketici*, s. 304-308.

52 Yarg. 13. HD. T. 24.01.2019 E.2019/232 K. 2019/594.

53 YHGK, T. 12.02.2014 E. 2013/13-492 K. 2014/87.

ile birlikte talep edilebileceği gibi; bu haklardan bağımsız olarak talep edilmesi de mümkün bir haktır. İlgili düzenleme, “*Seçimlik hakların kullanılması nedeniyle ortaya çıkan tüm masraflar, tüketicinin seçtiği hakkı yerine getiren tarafça karşılanır. Tüketici bu seçimlik haklarından biri ile birlikte 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu hükümleri uyarınca tazminat da talep edebilir.*” şeklindedir.

TKHK’ye göre ayıplı maldan doğan zararlardan satıcı sorumludur. Ücretsiz onarım talep etme ve ayıpsız misli ile değiştirilmesini isteme seçimlik haklarında olduğu gibi tazminat talepleri bakımından da zararın doğmasına neden olmaları durumunda yine ithalatçı, üretici veya imalatçının sorumluluğuna gitmek mümkün olacaktır⁵⁴. İlgili zarar kavramına yalnızca tehlikeli mal ve ürünler girmez, tüketicinin bilmediği hatalı ve tehlikeli ürünler sebebiyle oluşan zararlar da tazminat kapsamında tanımlanmıştır.

TKHK m. 11/VI kapsamında, zarardan sorumluluğun kapsamı bakımından bir düzenleme bulunmamakla birlikte genel hükümlere yapılan atıf uyarınca aleyhe kusur sorumluluğu uygulama alanı bulmaktadır⁵⁵. Böylece kusursuzluğunu ispatlayamayan satıcı, üretici veya ithalatçı, ayıplı ifa nedeniyle doğan zararlardan sorumlu olacaktır. Bu hak ile karşılanacak olan zararlar ayıpların giderilmesi için gerekli olan masraflar değil malın ayıplı olması kaynaklı ortaya çıkan zararlardır⁵⁶. Tüketicinin, TKHK m. 11’in TBK’da yer alan genel hükümlere yollama yapması nedeni ile, bu hükümler çerçevesinde tazminat talep edilmesi durumunda 10 yıllık zaman aşımı süresi uygulama alanı bulacaktır⁵⁷.

Kusurun türü ve kapsamı bakımından seçimlik haklar uygulamada bir ayırım gösterecektir, sözleşmeden dönme bakımından doğrudan zararlar için satıcının TBK m. 229/I kapsamında kusursuz sorumluluğu uygulama alanı bulacakken diğer seçimlik haklar için ise TBK m. 112 kapsamında kusur sorumluluğu söz konusu olacaktır.

1. Satılanı Geri Vermeye Hazır Olduğunu Bildirerek Sözleşmeden Dönme Durumunda Tazminat

Sözleşmeden dönme, karşılıklı borçlandırıcı sözleşme olan satım sözleşmesini çözen yenilik doğuran bir haktır. Tüketici, TKHK m. 11/VI’ya göre ayıplı ifa nedeniyle uğradığı zararları için tazminat talep edebilecektir.

54 Y. Aslan, s. 145-150; Çürük, s. 93-107; Kanişlı, s.1011-117.

55 Y. Aslan, s. 138-150.

56 İ. Kara, s. 763-766.

57 Y. Aslan, s. 150-151; Çürük, s. 134-136; İ. Kara, s. 763-766.

Sözleşmeden dönmeye ilişkin olarak, TBK m. 229⁵⁸ uygulama alanı bulacaktır, sözleşmeden dönme halinde doğrudan ve dolaylı zararlar için tazminat talep edilebilecektir. Bu noktada doğrudan ve dolaylı zarar ayrımını yapmak gerekir.

Doğrudan-dolaylı zarar ayrımına ilişkin öğretide fikir birliği bulunmamaktadır. Doğrudan zararın menfi ve dolaylı zararın müspet zarar olduğu görüşü ile⁵⁹; doğrudan zararın ayıp ile en yakın illiyet bağı olan zarar ve dolaylı zararın ise ayıp ile daha uzak illiyet bağı olan zarar olduğu görüşü mevcuttur⁶⁰. Doğrudan zararı menfi zarar karşılığı ile değerlendiren görüş, tüketicinin herhangi bir sözleşme ilişkisi kurmadan dahi satıcıya karşı sahip olduğu objektif sorumluluk esasına dayanır. Katıldığımız ikinci görüşe göre ise, doğrudan zararlar, ayıplı malın kendisinde oluşan zararlardır.⁶¹ “Ayıp zararı” ya da “ifa zararı” şeklinde tanımlanan ve ayıp ile zarar arasında yoğun illiyet bağı bulunan zararlardır. İşbu nedenle doğrudan zararlara ilişkin olarak, kusursuz sorumluluk hükümleri uygulama alanı bulduğundan satıcı kusurlu olmasa da bu zararlardan sorumludur⁶². Dolaylı zararlar için ise farklı bir sorumluluk türü olan kusura dayanan sorumluluk hükümlerinin uygulanması gerekir. Bu zarara ise “ayıba refakat eden zarar” denmektedir. Buna göre, dolaylı zararlar için tazminat talep edilebilmesi satıcının kusuruna bağlıdır. İsviçre Federal Mahkemesinin konuya ilişkin bir kararında (papağan kararı)⁶³ nedensellik

58 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu, madde 229, “Satış sözleşmesinden dönen alıcı, satılanı, ondan elde ettiği yararları ile birlikte satıcıya geri vermekle yükümlüdür. Buna karşılık alıcı da, satıcıdan aşağıdaki istemlerde bulunabilir:

1. Ödemiş olduğu satış bedelinin, faiziyle birlikte geri verilmesi.

2. Satılanın tamamen zaptında olduğu gibi, yargılama giderleri ile satılan için yapmış olduğu giderlerin ödenmesi.

3. Ayıplı maldan doğan doğrudan zararının giderilmesi. Satıcı, kendisine hiçbir kusur yüklenemeyeceğini ispat etmedikçe, alıcının diğer zararlarını da gidermekle yükümlüdür.” şeklindedir.

59 Cevdet Yavuz, Faruk Acar, Burak Özen, *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 10. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 2014, s. 190-192, Gümüş, *Borçlar Özel*, s. 120-130.

60 Y. Aslan, s. 138-150.

61 Eren, s. 146.

62 Y. Aslan, s. 126-129; Aydoğdu, Kahveci, *Tüketici*, s. 309-312; Çürük, s. 107-111; Doğan Kara, “İsviçre-Türk Hukuk Sisteminde Ayıptan Sorumluluk Çerçevesinde Doğrudan ve Dolaylı Zarar Ayrımı”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı 1, 2018, <http://dosya.gsu.edu.tr/Sayfalar/2018/7/gsuhtfd-2018-1-330.pdf#page=493> (erişim tarihi: 27.12.2022), s. 493-530.

63 “Papağan kararı” diye bilinen Mahkeme kararında, alıcının aldığı Amazon papağanlarının özel bir virüs taşıması ve kısa süre içinde ölümlerinin gerçekleşmesinde, ölümlerin kuşların gelmesinden itibaren kısa süre içinde meydana gelmesinden hareket edilerek, ayıplı ifada bulunulduğuna kanaat getirilmiştir, ölümlerin sıklığı ve kuşların alıcıya ulaşmasından hemen sonra başlamış olması, kuşların hastalık taşıyıcısı olduğu sonucuna varmak açısından yeterli görülmüştür, *Obergericht Thurgau, 10 Februar 2005, ZBO.2004.15, RBOG 2005, s.126 vd.*” Detay için bkz. Helvacı, Altınar-Yolcu, s. 816-817.

bağına ilişkin ikinci görüşü uygulamasına almıştır⁶⁴. Kusura yönelik ispat yükü satıcıya ait olacaktır. Bu zararlara örnek olarak malın ayıplı ifası sonrası benzerinin çok daha pahalıya alınması ya da malın yol açtığı elektrik kaçağı nedeni ile evin yanması gösterilebilir.

TBK m. 229/I/1-3'te ayıplı mal nedeniyle ortaya çıkan doğrudan zararlar ve TBK m. 229/I/2'de ise satıcının kusuruna dayanılabiliyor ise dolaylı zararların talep edilebileceği düzenlemiştir. Sözleşmeden dönülmesi durumunda satıcı, alıcının sözleşme kurulmadan önceki haline dönmesi için TBK. m. 229/I hükmü uyarınca bedel iadesini doğrudan zararı karşılamak adına faiziyle birlikte yapmalıdır. Tüketici, TBK m. 229/I uyarınca, sözleşmeden dönme tarihine kadar maldan hiç yararlanmamış ise bedeli ödediği tarihten itibaren faiz isteyebilir⁶⁵. Ancak, maldan yararlandığı durumlarda malın iade edildiği tarihten itibaren faiz isteyebilecektir. Aksinin kararlaştırılmadığı durumda, faiz oranı kanuni faiz oranıdır. Tüketicinin zararlarının ilgili faizi aşması durumunda ise TBK m. 229/III uyarınca tazminat talep edebilecektir.

Sözleşmeden dönmeye kadar satılardan tüketicinin elde ettiği yarara ilişkin olarak kullanım bedelinin talep edilip edilemeyeceği tartışmalıdır. Sözleşmeden dönme nedeni ile satıcının yapacağı faizi ile birlikte bedel iadesinden tüketicinin kullanım bedelinin düşülebileceği görüşü uygulama alanı bulmaktadır⁶⁶. Yargıtay'ın yerleşik kuralı "para faizsiz tarla kirasız" kuralıdır⁶⁷. Bu kurala göre, tüketici malı kullandığı süre için bedelin üstüne faiz isteyemeyeceği gibi; satıcı da bu sürede tüketici tarafından maldan edinilen faydaya katlanır. Buna ilişkin açıklamalar "Satıcının Tazminat Talep Edebilirliği" başlığının altında detaylıca incelenecektir.

2. Diğer Seçimlik Haklar Bakımından Tazminat

Tüketicinin tüm seçimlik hakları bakımından tazminat talep edebileceği TKHK m. 11/VI kapsamında açıkça belirtilmiştir. Ancak ayıp oranında bedelden indirim, satılanın ücretsiz onarımı ve ayıpsız misli ile değiştirilmesi seçimlik hakları; sözleşmeden dönme seçimlik hakkından farklı olarak kusursuz sorumluluk hükümlerine değil aleyhe kusur hükümlerine bağlıdırlar⁶⁸. Bu nedenle ilgili seçimlik hakların kullanılması durumunda tazminat talepleri için satıcının kusuru aranır. Buna uygun olarak TBK m. 112'de yer alan kusur sorumluluğuna ilişkin hükümler uygulama alanı bulacaktır. Yargıtay Hukuk

64 Y. Aslan, s. 138-150; Helvacı, Altınar-Yolcu, s. 816-817; İ. Kara, s. 763-766.

65 Y. Aslan, s. 138-150.

66 İ. Kara, s. 738-745; D. Kara, s. 493-530.

67 İ. Kara, s. 738-745; D. Kara, s. 493-530.

68 Y. Aslan, s. 143; Aydoğdu, Kahveci, *Tüketici*, s. 312-313; Çürük, s. 117-118.

Genel Kurulu ilgili kararında⁶⁹ tüketicinin satılanı bazı eksiklikler ya da bozukluklar sebebiyle kullanamadığı ve bu sebeple zarara uğradığı hallerde de satıcıdan tazminat talep etmesinin mümkün olduğunu kabul etmiştir. O halde, satıcının ayıptan doğan sorumluluktan kurtulması için kusursuzluğunu ispat etmesi gerekecektir⁷⁰.

Öğretide ve uygulamada bu ayırım eleştirilere⁷¹ maruz kalmakta, seçimlik haklara ilişkin olarak tazminat talepleri nedeni ile uygulanacak sorumluluk türünün değişkenlik göstermemesi gerektiği savunulmaktadır. Sözleşmeden dönme kapsamında yapılan doğrudan-dolaylı zarar ayırımı yapılarak sorumluluk türünün belirlenmesi şeklindeki uygulamanın tüm seçimlik haklar için uygulanması ya da tüm seçimlik haklar için kusursuz sorumluluk hükümlerinin söz konusu olmasının daha uygun olacağı görüşü öğretide kabul görmektedir⁷².

Malın onarılmasını isteme ve malın ayıpsız misli ile değiştirilmesini isteme seçimlik hakları, yalnızca satıcıya değil üretici ve ithalatçıya karşı da öne sürülebilir haklar olarak karşımıza çıkar⁷³.

B. Üretici, İthalatçı veya Satıcının Müteselsil Sorumluluğu ve Tüketicinin Tazminat Talepleri

Tüketici, satış sözleşmesini satıcı ya da sağlayıcı ile kurmakla birlikte, sözleşmenin nispiyeti ilkesi uyarınca bu sözleşme sadece tarafları arasında hak ve borç doğurur⁷⁴. Buna karşın, kanun koyucu, Türk Hukukunda tüketicinin menfaatlerini korumak amacı ile yalnızca satıcı ya da sağlayıcı ile sınırlı olmayarak bazı hallerde üretici ve ithalatçının da sorumluluğuna gidilebilmesini mümkün kılmıştır. Üretici veya ithalatçının sorumluluğu seçimlik haklar bakımından TKHK m. 11/I/c uyarınca ücretsiz onarım isteme ve TKHK m. 11/I/ç uyarınca malın ayıpsız misli ile değiştirilmesini talep etme hallerinde ortaya çıkacaktır. Seçimlik haklar bakımından yalnız bu taleplerin üretici ve ithalatçıya sunulabilmesinin sebebi, diğer seçimlik hak talepleri ile meydana gelen yenilik doğuran haklarını ancak satıcıya karşı öne sürebilecek olmasıdır⁷⁵.

69 YHGK, T. 02.11.2011, E. 2011/13-468, K. 2011/666.

70 Y. Aslan, s. 144; Çürük, s. 117-118.

71 İ. Kara, s. 736-738.

72 İ. Kara, s. 736-738.

73 Y. Aslan, s. 145-150; Aydoğdu, Kahveci, *Tüketici*, s. 286-302; Çürük, s. 117-118; Kanişlı, s. 1011-1017.

74 İ. Kara, s. 736-738.

75 B. Aslan, s. 295-300; Y. Aslan, s. 145-150; Murat Aydoğdu, "6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un Getirdiği Yeniliklere Genel Bakış, Sözleşmeye Aykırılık,

Üreticinin ayıplı maldan sorumluluğuna gidebilmek için hukuka aykırılık aranır⁷⁶. Üreticinin ürettiği ürün, bir maldan asgari olarak beklenen veyahut benzeri mallarda mevcut olan güvenlik şartlarını sağlamıyor ise o mal ayıplı mal olarak nitelendirilir⁷⁷. Tehlike yaratan bir malın üretilmesi ve bu tehlike nedeniyle ortaya bir zarar çıkması gerekir. Malda bulunan bu zarar, malın piyasaya sürüldüğü anda mevcut olmalıdır⁷⁸. Bu nedenle ki, ürünün piyasaya sürülmesinden sonra oluşacak ayıplarda üreticinin sorumluluğuna gitmek mümkün olmayacaktır. Buna örnek olarak, doğru koşullarda saklanmamış gıda mallarının, piyasaya sürüldüğünde ayıplı olmamasına rağmen, satıcının sorumluluğunda iken ayıplı hale gelebilmesi örnek gösterilebilir⁷⁹. Bu durumda üreticinin sorumluluğuna gitmek mümkün olmayacaktır. Ayıplı ifa nedeniyle sorumluluğuna gidilebilmesi için, bu zararın üreticiye isnat edilebilir olması gerekir⁸⁰. Bununla birlikte, üreticinin sorumluluğu yoluna gidebilmek için objektif bir ayıbın mevcut olması gerekir, satıcının mala ilişkin ek vaatleri bakımından subjektif ayıplardan üreticinin sorumlu tutulması mümkün değildir⁸¹. Maldaki ayıp, kanundan doğan bir zorunluluğa uyulması nedeni ile de ortaya çıkmış olabilir. Bu durumda da üreticinin ya da ithalatçının sorumluluğuna gitmek mümkün olmayacaktır⁸².

Tüketici tarafından maldaki ayıbı bilerek satın alınması satıcı, sağlayıcı veya ithalatçının sorumluluğunu ortadan kaldırmaz⁸³. TKHK m. 10/II, tüketici bakımından ayıbın bilinmesi seçimlik hakların kullanılması için bir engel olarak görmekle birlikte ayıplı mal nedeniyle doğan zararlar bakımından tazminat için bir engel teşkil etmediğini belirtmektedir. Üreticinin ayıplı maldan sorumlu tutulabilmesi için, kesilmemiş bir illiyet bağı gerekir, aksi halde

Ayıplı İfa Kavramlarına Getirdiği Farklı Yaklaşım ve Bu Konudaki Önerilerimiz”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 15, Sayı 2, 2013, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/deuhfd/issue/46830/587191> (erişim tarihi: 02.01.2023), s. 10; Atamer ve Baş, s. 51-54.

76 Kanışlı, s. 1011-1017.

77 Y. Aslan, s. 145-150; Atamer, Baş, s. 51-54.

78 Atamer, Baş, s. 51-54; Er, s. 269-270.

79 Atamer, Baş, s. 51-54; Dönmez, s. 270-271; Er, s. 269-270.

80 Y. Aslan, s. 145-150.

81 Atamer, Baş, s. 51-54; Cansu Dönmez, “CISG Uyarınca Alıcı ve Satıcının Sorumluluktan Kurtulması ve Türk Borçlar Hukuku ile Karşılaştırılması”, *İstanbul Üniversitesi Public and Private International Law Bulletin*, Cilt 39, Sayı 1, 2019, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ppil/issue/46360/582555> (erişim tarihi: 05.01.2023), s. 120-122; Burak Hamza Er, “Türk Hukuku’nda Üreticinin ve İthalatçının Satım Sözleşmesinde Ayıptan Sorumluluğu”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Sayı 38, 2019, <https://www.acarindex.com/turkiye-adalet-akademisi-dergisi/turk-hukukunda-ureticinin-ve-ithalatcinin-satim-sozlesmesinde-ayiptan-sorumluluğu-223570> (erişim tarihi: 04.01.2023), s. 270.

82 Y. Aslan, s. 145-150; Atamer, Baş, s. 51-54.

83 B. Aslan, s. 295-300; Atamer, Baş, s. 28-29; Gümüş, *Borçlar Özel*, s. 76-80.

üretici veya ithalatçının kusuru kısmen ya da tamamen ortadan kalkacaktır⁸⁴. Üretici veya imalatçının sorumluluktan kurtulmasına ilişkin düzenleme, Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Sorumluluk Hakkında Yönetmelik m. 7'de yer almaktadır⁸⁵.

Üreticinin sorumluluğuna yönelik garanti ve güven sorumluluğundan da bahsetmek gerekir. Garanti sorumluluğu görüşü, ürettiği malı kendi ismi ve markası ile piyasaya sunan üreticinin tüketici ile bir sorumluluk ilişkisi olduğu ve zararlara karşı bir garanti oluşturduğu görüşüdür⁸⁶. Garanti sorumluluğunun mevcut olduğu hallerde taahhüt edilen hususlardan üretici veya ithalatçı da sorumlu olacaktır⁸⁷. Bir diğer görüş olan güven sorumluluğu görüşü ise, satıcının üretici veya ithalatçının reklamını yaparak piyasaya sürdüğü maldan tüketicinin uğradığı zararın üretici veya ithalatçı tarafından karşılanması gerektiği görüşüdür⁸⁸. Öngörülebilir zararlardan sorumluluk görüşü ise, uğranan zararların satıcı tarafından öngörülebilir zararlar olması durumunda satıcının tüketiciye karşı bu zararları tazmin etmek zorunda olduğu görüşüdür⁸⁹. İlgili görüşler yerine öğretide kanundan ve sözleşmeden doğan hukuki sorumluluğun üretici veya ithalatçının sorumluluğunu belirlemede daha yerinde olacağı kanaatine varılmıştır⁹⁰.

C. Satıcının Talep Edebilirliği Bakımından Tazminat

Sözleşmeden dönme seçimlik hakkının kullanılması, satıcının ve alıcının veya sözleşme kurulmadan önceki hallerine dönmelerini sağlar⁹¹. Bunun için gerekli olan, sözleşme nedeniyle edinilen edimlerin iadesidir. Bazı durumlarda satılanın ve bedelin iadesi tarafları sözleşme önceki hallerine getirmez, bunun nedeni sözleşme tarihi ile sözleşmeden dönme tarihi arasında ilgili satılardan alıcının bir fayda elde etmesidir⁹². Bu fayda nedeniyle alıcının sözleşmeden dönme ile sözleşme öncesi durumdan daha kazançlı hale gelmesi mümkün

84 Atamer, Baş, s. 51-54; Dönmez, s. 124.

85 Atamer, Baş, s. 51-54.

86 Y. Aslan, s. 142; Kanışlı, s. 1022-1024; Ahmet Türkmen, "Tüketici İşlemlerinde Ayıplı Mal ve Hizmetten Doğan Seçimlik Hakların Tabii Olduğu Zamanaşımı ve Bununın Garanti Taahhütleriyle İlişkisi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan, Cilt 16, 2014, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/deuhfd/issue/46919/588578> (erişim tarihi: 05.01.2023), s. 3421-3441.

87 Er, s. 270.

88 Y. Aslan, s. 143; Ergun Özsunay, "Türk Hukukunda Gerçek Bir Boşluk: Yapımcının Sorumluluğu", *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, Cilt 10, Sayı 1, Haziran, 1979, <https://www.jurix.com.tr/article/6368> (erişim tarihi: 26.12.2022), s. 97-158.

89 Y. Aslan, s. 143; Dönmez, s. 122.

90 Er, s. 269-271.

91 Aydoğdu, Kahveci, *Tüketici*, s. 286-304; Çürük, s. 109-110.

92 Y. Aslan, s. 126-129; Çürük, s. 109-110.

olabilir ve bunun önüne geçilmelidir. Bu nedenle alıcıya yönelik, bu faydaya ilişkin dengenin sağlanması adına tazminat yükümlülüğü öngörülebilir. Ancak tüketici bakımından alıcı ile aynı hükümlerin uygulama alanı bulup bulmayacağına ilişkin öğretide tartışmalar mevcuttur⁹³.

Sözleşmeden dönme halinde satılardan elde edilen semere ve ürünlerin de satılan ile birlikte iadesinin gerektiği aşıkardır. Semerenin iadesinin mümkün olmaması durumunda ise, makul bir tazminata karar verilmesi gerekecektir. Bununla birlikte, alıcının ya da tüketicinin malı iade etmeden önce kullandığı süre için makul bir kullanım bedeli ortaya çıkabilir. Kullanım bedeli, elde edilen yarar nedeni ile ödenmesi gereken tazminat miktarıdır. Kullanım bedelinin tüketiciden talep edilebilirliği konusunda ise öğretide tartışmalar bulunmaktadır. Yargıtay'ın ilgili Hukuk Genel Kurulu kararı uyarınca alıcıdan farklı olarak tüketiciden kullanım bedeli talep etmenin yasanın özüne ve ruhuna aykırı olduğu belirtilmiştir⁹⁴. Öğretide katıldığımız hâkim görüş⁹⁵, tarafların sözleşmeden önceki halinden daha kazançlı olmaması gerektiğinden kullanım yararına ilişkin tazmin bedeline tüketicinin katlanmak zorunda olduğunu ifade etmektedir. Sözleşmeden dönmenin böylece gerçekleşmiş olacağı kanaatindeyiz. Bununla birlikte, tüketicinin malın iadesi yapılmıyaya dek bir genel alıkoyma hakkına sahip olduğundan bahisle tüketiciden kullanım bedeli istenemeyeceğine ilişkin bir diğer görüş⁹⁶ de mevcuttur. Yargıtay'ın yerleşik kararı tüketicinin maldan yararlandığı durumlarda, bedel üstüne faizin malın iade tarihinden itibaren işlemeye başlayacağı ve satıcının da bu sürede malın tüketici tarafından kullanılmasına katlanması gerektiği yönündedir⁹⁷. Böylece hem satıcı hem tüketici kullanım karşılığı ödemiş olacaktır⁹⁸.

D. Seçimlik Hakları Kullanmaksızın Sözleşmeye Aykırılık Nedeni ile Tazminat Talebi

Sözleşmeler, iki tarafın birbirlerine karşılıklı ve uygun irade açıklamalarıyla meydana gelir, sözleşmenin kurulması ile ahde vefa ilkesi uyarınca tarafların taahhüt ettikleri edimlerini yerine getirmeleri beklenir. Sözleşme nedeni ile yükümlülüğe sahip taraflardan birinin bu yükümlülüğü yerine getirmemesi

93 Gümüş, *Kanun Şerhi*, s. 112.

94 T.C. Yargıtay, Hukuk Genel Kurulu, E. 2005/309, K. 2005/391, T. 22.6.2005.

95 Nihan Değirmencioğlu-Aydın, "Ayıplı Mal Nedeniyle Sözleşmeden Dönen Tüketicinin Kullanım Bedeli Ödeme Borcu Olup Olmadığı Sorununun 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Uyarınca İncelenmesi", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 10, Sayı 2, 2019, <https://dergipark.org.tr/pub/inuhfd/issue/46923/527558> (erişim tarihi: 20.12.2022), s. 316; İ. Kara, s. 739.

96 Gümüş, *Kanun Şerhi*, s. 112.

97 Y. Aslan, s. 138-145; Atamer, Baş, s. 51-54; Kaya, s. 738-740.

98 Atamer, Baş, s. 48; İ. Kara, s. 738-745.

durumunda tazminatla sorumlu tutulması akdi sorumluluktur⁹⁹. Kaynağı da aşikardır ki sözleşmeye aykırılık olacaktır.

Sözleşmeye aykırılık kapsamında satıcının sorumluluğuna gidilebileceği gibi üreticinin ve ithalatçının da sorumluluğuna gidilmesi mümkün olacaktır. Bir diğer ifadeyle, tüketici, TKHK m. 11 kapsamında yer alan seçimlik hakları kullanmaksızın, TBK m. 112 uyarınca, yalnızca sözleşmeye aykırılık dayanağıyla zararın tazminini talep edebilir. Sözleşmeye aykırılık nedeni ile TBK m. 112 kapsamında bir tazmin talep edildiğinde seçimlik haklara dayalı herhangi bir talepte bulunmamak gerekecektir¹⁰⁰. Malı ayıplı şekilde kabul eden satıcı, seçimlik haklarını kullanamazken TBK kapsamında tazminat taleplerini öne sürebilir. Akdi sorumluluk çerçevesinde tazminat, tüketici tarafından TBK m. 231’de yer alan 2 yıllık zamanaşımı süresinde talep edilmelidir.

Bu noktada borçlu temerrüdünden de bahsetmek gerekir. Borçlunun temerrüdünde, TBK m. 125/II, karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde temerrüt durumunda, alacaklıya üç ayrı seçim imkânı sunar. Bunlar aynen ifa ile gecikme tazminatı, borcun aynen ifasından vazgeçerek ifa edilmemesi sebebiyle doğan olumlu zararın tazminini talep etmek ve sözleşmeden dönerek olumsuz zarar tazminini talep etmektir¹⁰¹. Dolayısı ile, sözleşmeye aykırılık durumunda, seçimlik haklardan sözleşmeden dönme imkanını sunmakla birlikte; sözleşmeden dönmeden bağımsız olarak talep edilebilecek tazminat hakkı bulunmaktadır¹⁰².

E. Borçlar Hukuku Kapsamında Hakların Yarışması

Tüketicinin zarara uğraması halinde yanılma ve aldatma hükümlerine, satıcının ağır kusuruna, sözleşmenin gereği gibi ifa edilmemesi sebebi ile sözleşmeye aykırılık hükümlerine ve ayıptan doğan sorumluluğa ilişkin özel hükümler olan TKHK hükümlerine gidilebilmesi mümkündür. Bu kapsamda tüketici için birden fazla hak arama yolu bulunduğundan hakların yarışması söz konusu olacaktır¹⁰³.

Bir görüşe göre, özel hüküm genel hükümden önce gelir kuralı nedeni ile, TKHK hükümlerinin öncelikli uygulanması gerekir ve bu nedenle hakların

99 Y. Aslan, s. 139-143; Aydoğdu, Kahveci, *Tüketici*, s. 313.

100Y. Aslan, s. 139-143; Aydoğdu, Kahveci, *Tüketici*, s. 313.

101 Derya Ateş, “Temerrüde Düşen Borçlunun Aynen İfadan Vazgeçme Hakkı ile Seçim Hakkı”, *Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı 1, 2022, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hacettepehdf/issue/71020/1105793> (erişim tarihi: s. 69-70; Erkan, s. 303; Aslı Makaracı-Başak, “Türk Borçlar Kanunu Madde 125/II Hükümünün Değerlendirilmesi”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, , Cilt 22, Sayı 3, 2016, s. 1922-1930.

102 Erkan, s. 300-306.

103Y. Aslan, s. 136-138.

yarışması söz konusu olmayacaktır¹⁰⁴. Bu görüşe sahip yazarların, borçlar hukuku hükümleri uyarınca gözden geçirme ve ihbar yükümlülüklerinin uygulanması gerekmeden tüketicinin 10 yıllık zaman aşımı süresine ve TBK m. 112 kapsamında talepte bulunup bulunamayacağına dair fikir birliği bulunmamaktadır¹⁰⁵.

Sözleşmenin yapılmasında taraflardan birinin esaslı şekilde yanılması halinde ise sözleşme ile bağlı olmayacaktır¹⁰⁶. Yanılmaya dayanan davalar 1 yıllık hak düşürücü süreye tabi iken, sözleşmenin iptali halinde verilenlerin iadesi bir alacak talebi niteliği taşıdığından 10 yıllık zamanaşımı süresinin uygulama alanı bulur¹⁰⁷. Aldatma hükümleri de benzer şekilde uygulama alanı bulur. Bu durumda her ne kadar ilgili hükümlerin her ikisine de başvurmak mümkün olsa da, tüketicinin aldatma hükümlerine başvurmada yararı yoktur¹⁰⁸.

Satıcının ağır kusuru sorumluluk bakımından iki yönlü olarak karşımıza çıkar¹⁰⁹. Hile ile ayıbın gizlenmesi durumunda 2 yıllık zamanaşımı süresi uygulanmaksızın seçimlik hakların kullanılabilmesi mümkündür. Satılanın ayıplı bir şekilde ağır ihmal şeklinde ağır kusur sorumluluğu ise kanun koyucu tarafından dürüstlük kuralına ilişkin olarak değerlendirilmelidir¹¹⁰. Diğer talepler için ise, satıcının sorumluluğunun süresiz olmasının hakkaniyete uygun düşmeyeceği, genel zamanaşımı süresi olan on yıllık sürenin uygulama alanı bulması gerektiği belirtilmektedir¹¹¹.

Haksız fiil, TBK m. 49 vd. düzenlenmiştir. Kusuruyla ve hukuka aykırı bir fiil ile başkasına zarar verenin, zararını gidermesi gerekir. Bu nedenle, TBK'nın haksız fiil hükümleri ile TKHK'nın ayıptan doğan sorumluluk hükümlerinin yarışması söz konusu olabilir. Bu sorumluluk türünde, satıcının kusurunun ispatına gerek yoktur, kusursuz sorumluluktur. Haksız fiil sorumluluğu ise satıcının kusuruna dayanır. Yine ayıptan sorumlulukta tüketicinin zarara uğramasına gerek yoktur. Bu durumda tüketicinin TKHK kapsamında ayıptan doğan sorumluluk hükümlerine başvurması lehine olacaktır.

104 Çürük, s. 143; Gümüş, *Borçlar Özel*, s. 116; Y. Aslan, s. 133.

105 Gümüş, *Borçlar Özel*, s. 116; Y. Aslan, s. 134-135.

106 Haluk Burcuoğlu, "İsviçre Federal Mahkemesi'nin, Satım Sözleşmesinde Alıcının Ayıp Hükümlerine Başvurma Yollarından Birini Seçebileceğine İlişkin 7 Haziran 1988 Tarihli Kararın Değerlendirilmesi", *İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 15, Sayı 18, 2011, s. 89-93.

107 Y. Aslan, s. 136-138.

108 Fahrettin Aral, Hasan Ayrancı, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 12. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019, s.163.

109 Cevdet Yavuz, "Meslekten Satıcının Ayıptan Sorumluluğu", *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, 2019, s. 113-117.

110 Yavuz, 113-117.

111 Aslan, s. 120-122; Çürük, s. 137-138; Zevkliler, Gökyayla, s. 139.

Sonuç

Tüketici işlemi, kanunun ilk maddesinde sayılan ticari ya da mesleki amaçlarla hareket eden kişiler ile tüketiciler arasında sağlanan her türlü hukuki işlem ya da sözleşmeye denir. Buna göre tüketici işlemi niteliği taşıyan işlem ya da sözleşmelerin tüketicinin kişisel ihtiyacını karşılamaya yönelik olması gerekir. Tüketici işlemi niteliğindeki satış sözleşmesi ise, taşınır veya taşınmaz mülkiyetini devir amacı taşıyan; satıcı, sağlayıcı, üretici veya imalatçı ile gerçek kişi veya tüzel kişi tüketici arasında gerçekleştirilen, satıcı tarafından özel nitelikteki ihtiyacının karşılanması karşılığı tüketicinin bir bedel ödemeyi taahhüt ettiği tam iki tarafa borç yükleyen bir hukuki işlemidir. Bu sözleşmelerde yer alan edime konu ifanın, ayıplı olarak yerine getirilmesi durumunda satıcı, üretici veya ithalatçının ayıptan doğan sorumluluğu gündeme gelecektir.

Ayıptan doğan sorumluluk kapsamında, kanun koyucu, tüketicinin menfaatlerini korumak ve ayıbı gidermek amacıyla TKHK m. 11 ile tüketicinin kullanabileceği seçimlik hakları düzenlemiştir. Bu seçimlik haklar; sözleşmeden dönme, ayıplı malın onarımını talep etme, ayıp oranında indirim talep etme ve ayıpsız bir misli ile değiştirilmesini talep etmedir. İlgili seçimlik hakların kullanılmasının yanı sıra tüketicinin başkaca hakları da bulunur. TKHK m.11/VI ile tüketiciye genel hükümler uyarınca tazminat talep etme hakkı tanınmıştır. Bu hak diğer seçimlik haklardan bağımsız olarak kullanılacak bir hak olarak karşımıza çıkmaktadır.

Seçimlik haklar kapsamında gündeme gelecek sorumluluk türlerinde bir ayrıma gidilmiştir. Buna göre TBK m. 229 uyarınca, sözleşmeden dönme hükümleri ile doğrudan zararlar ile dolaylı zararların tazmini satıcının kusur ve kusursuz sorumluluklarına gidilmesi yolu ile uygulama alanı bulmaktadır. Oysaki, diğer seçimlik haklar için tazminat taleplerinde satıcının kusuru aranmaktadır. Öğretide ve uygulamada bu ayırım eleştirilere maruz kalmakta, seçimlik haklara ilişkin olarak tazminat talepleri nedeni ile uygulanacak sorumluluk türünün değişkenlik göstermemesi gerektiği savunulmaktadır. Sözleşmeden dönme kapsamında yapılan doğrudan-dolaylı zarar ayırımı yapılarak sorumluluk türünün belirlenmesi şeklindeki uygulamanın tüm seçimlik haklar için uygulanması ya da tüm seçimlik haklar için kusursuz sorumluluk hükümlerinin söz konusu olmasının daha uygun olacağı görüşü öğretide kabul görmektedir.

Bununla birlikte tüketicinin tazminat talep edebilmesi noktasında, sözleşmeye aykırılık hükümleri ile ayıptan doğan sorumluluk hükümlerinin yarışması söz konusu olacaktır. Tüketicinin somut olaya göre ilgili hükümlerden yararlı olanı tercih edebilmesinin önünde bir engel bulunmamaktadır.

KAYNAKLAR

Kitaplar ve Makaleler

- Aral, Fahrettin; Ayrancı, Hasan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 12. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019.
- Aslan, Bayram, “Onarım Borcunun İfa Edilmesi”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 25, Sayı 1, 2017, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/333280> (Erişim Tarihi: 18.12.2022).
- Aslan, Yılmaz, *Tüketici Hukuku Dersleri*, 9. Bası, Ekin Yayınevi, Bursa, 2022.
- Atamer, Yeşim M.; Baş, Ece, “Avrupa Birliği Hukuku ile Karşılaştırmalı Olarak 6502 Sayılı Yeni Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Uyarınca Satım Sözleşmesinde Ayıptan Doğan Sorumluluk”, *İstanbul Barosu Dergisi Tüketici Hakları ve Rekabet Hukuku Özel Sayısı*, Cilt 88, 2014.
- Ateş, Derya, “Temerrüde Düşen Borçlunun Aynen İfadan Vazgeçme Hakkı ile Seçim Hakkı”, *Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı 1, 2022.
- Aydoğdu, Murat, “6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un Getirdiği Yeniliklere Genel Bakış, Sözleşmeye Aykırılık, Ayıplı İfa Kavramlarına Getirdiği Farklı Yaklaşım ve Bu Konudaki Önerilerimiz”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 15, Sayı 2, 2013, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/deuhfd/issue/46830/587191> (Erişim Tarihi: 02.01.2023).
- Aydoğdu, Murat; Kahveci, Nalan, *Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 5. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, (*Özel Borç İlişkileri*).
- Aydoğdu, Murat; Kahveci, Nalan, *Tüketici Hukuku Dersleri*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, (*Tüketici*).
- Bahtiyar, Mehmet; Biçer, Levent, “Adi İş / Ticari İş / Tüketici İşlemi Ayrımı ve Bu Ayrımın Önemi”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan, Cilt 22, Sayı 3, 2016, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/36500/333756> (Erişim Tarihi: 22.12.2022).
- Bilgin, Melek Yüce, “Satış Sözleşmesinde Ayıptan Dolayı Sorumluluğun Şartları ve Alıcının Seçimlik Hakları”, *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu*, Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan, İstanbul, 2012.
- Burcuoğlu, Haluk, “İsviçre Federal Mahkemesi’nin, Satım Sözleşmesinde Alıcının Ayıp Hükümlerine Başvurma Yollarından Birini Seçebileceğine İlişkin 7 Haziran 1988 Tarihli Kararın Değerlendirilmesi”, *İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 15, Sayı 18, 2011.
- Buz, Vedat, *Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2005.
- Çürük, Abdil, *Tüketici Satış Sözleşmesinde Satış Konusu Malın Ayıplı Olmasının Sonuçları*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.
- Değirmencioğlu-Aydın, Nihan, “Ayıplı Mal Nedeniyle Sözleşmeden Dönen Tüketicinin Kullanım Bedeli Ödeme Borcu Olup Olmadığı Sorununun 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Uyarınca İncelenmesi”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 10, Sayı 2, 2019, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/inuhfd/issue/46923/527558> (Erişim Tarihi: 20.12.2022).
- Deryal, Yahya; Korkmaz, Yakup, *Tüketici Hukuku*, 4. Bası, Bilge Yayınevi, Ankara, 2022.

- Dönmez, Cansu, “CISG Uyarınca Alıcı ve Satıcının Sorumluluktan Kurtulması ve Türk Borçlar Hukuku ile Karşılaştırılması”, *İstanbul Üniversitesi Public And Private International Law Bulletin*, Cilt 39, Sayı 1, 2019, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ppil/issue/46360/582555> (Erişim Tarihi: 05.01.2023).
- Er, Burak Hamza, “Türk Hukuku’nda Üreticinin ve İthalatçının Satım Sözleşmesinde Ayrıtan sorumluluğu”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 2019, s. 38, <https://www.acarindex.com/turkiye-adalet-akademisi-dergisi/turk-hukukunda-ureticinin-ve-ithalatcinin-satim-sozlesmesinde-ayiptan-sorumlulugu-223570> (Erişim Tarihi: 04.01.2023).
- Eren, Fikret, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 9. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.
- Erkan, Vehbi Umut, “Tüketici Satış Sözleşmelerinde Kararlaştırılan Sürede Malın Teslim Edilmemesi Durumunda 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un Ayıplı Mallara İlişkin Hükümlerinin Uygulanması”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Sayı 30, 2017, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/taad/issue/52660/694024> (Erişim Tarihi: 05.01.2023).
- Gümüş, Mustafa Alper, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, Cilt I, 3. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2013 (*Borçlar Özel*).
- Gümüş, Mustafa Alper, *6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi*, Cilt I, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014, (*Kanun Şerhi*).
- Helvacı, Serap; Altınar-Yolcu, Fatma Zeynep, “6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un İspat Yüküne İlişkin Getirdiği Düzenleme”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 24, Sayı 2, 2018, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/40836/503180> (Erişim Tarihi: 23.12.2022).
- İlgün, Ömer Faruk, *Tüketici İşlemleri Hukuku*, Legal Yayınevi, İstanbul, 2021.
- Kanişlı, Erhan, “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Kapsamında Üreticinin Sınırlı Ayıp Sorumluluğu ve Zorunlu Garanti Sorumluluğu”, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 18, Sayı 2, 2021, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yuhfd/issue/66299/1030798> (Erişim Tarihi: 26.12.2022).
- Kara, Doğan, “İsviçre-Türk Hukuk Sisteminde Ayrıtan Sorumluluk Çerçevesinde Doğrudan Ve Dolaylı Zarar Ayrımı”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı 1, 2018, <http://dosya.gsu.edu.tr/sayfalar/2018/7/gsuhfd-2018-1-330.pdf#page=493> (Erişim Tarihi: 27.12.2022).
- Kara, İlhan, *6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna Göre Hazırlanmış Tüketici Hukuku*, 2. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.
- Kutluhan, Erkan, *CISG Gereğince Alıcının Sözleşmeden Dönmesi*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2013.
- Küçükbay, Esmâ, *Tüketici İşlemi Niteliğindeki Satış Sözleşmelerinde Satıcının Ayrıtan Sorumluluğu*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.
- Makaracı-Başak, Aslı, “Türk Borçlar Kanunu Madde 125/II Hükümünün Değerlendirilmesi”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 22, Sayı 3, 2016.
- Özay, Osman Levent, “6502 Sayılı Yasa Kapsamında Tüketici İşlemi”, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Cilt 4, Sayı 12, 2017, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/asead/issue/52678/694406> (Erişim Tarihi: 16.12.2022).
- Özsunay, Ergun, “Türk Hukukunda Gerçek Bir Boşluk: Yapımcının Sorumluluğu”,

- Banka Ve Ticaret Hukuku Dergisi*, Cilt 10, Sayı 1, Haziran, 1979, <https://www.jurix.com.tr/article/6368> (Erişim Tarihi: 26.12.2022).
- Öztaş, İlker, “Türk Borçlar Kanunu Kapsamında Taşınır Satışında Alıcının Ayıplı Satılanın Değiştirilmesini Talep Hakkı”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 22, Sayı 2, 2016, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/27645/291355> (Erişim Tarihi: 23.12.2022).
 - Polat, Elif, “Borçlar-Ticaret ve Tüketici Hukuku Bakımından Ayıplı Mal Kavramının İncelenmesi”, *Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi*, Cilt 8, Sayı 1, 2022, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tfm/issue/71151/892145> (Erişim Tarihi: 20.12.2022).
 - Serozan, Rona, “CISG’a ve TBK’na Göre Alıcının Dönme Hakkının Sınırları”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt 70, Sayı 2, 2012, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuhfm/issue/9187/115140> (Erişim Tarihi: 30.12.2022).
 - Şahin, Eda, “6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Kapsamında Ayıplı Hizmetin Hukuki Niteliği, Ayıplı Hizmetten Doğan Sorumluluk ve Tüketicilerin Seçimlik Hakları”, *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 20, Sayı 1-2, 2016, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ebyuhfd/issue/62894/954945> (Erişim Tarihi: 22.12.2022)
 - Şahin, Turan, “Borçlar Kanunu Ve 6098 Sayılı Yeni Türk Borçlar Kanunu Kapsamında Yüklenicinin Ayıba Karşı Tekeffül Borcu”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, 2011, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sduhfd/issue/22981/245827> (Erişim Tarihi: 28.12.2022).
 - Tokbaş, Hakan(ed.); Tüzüner, Özlem(ed.), *Milli Şerh – 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi*, Aristo Yayınevi, İstanbul, 2016.
 - Türkmen, Ahmet, “Tüketici İşlemlerinde Ayıplı Mal ve Hizmetten Doğan Seçimlik Hakların Tabi Olduğu Zamanaşımı ve Bunun Garanti Taahhütleriyle İlişkisi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan, Cilt 16, 2014, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/deuhfd/issue/46919/588578> (Erişim Tarihi: 05.01.2023).
 - Ural-Çınar, Nihal, *Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’a Göre Ayıba Karşı Tekeffül*, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007.
 - Yavuz, Cevdet; Acar, Faruk; Özen, Burak, *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 10.Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 2014.
 - Yavuz, Cevdet, “Meslekten Satıcının Ayıptan Sorumluluğu”, *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, 2019.
 - Zevkliler, Aydın; Gökyayla, K. Emre, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 17. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2017.